

O'QITUVCHILARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH

Safarov Dilmurod Xalimovich,

Navoiy viloyati pedagogik mahorat markazi

akademik faoliyat bo'yicha o'rinbosar,

psixologiya fanlari doktori (DSc) professor

tel 90-710-16-16

dilmurodsafarov57@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'qituvchilar malakasini oshirish jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llashning pedagogik, metodik va tashkiliy ahamiyati yoritiladi. Raqamli platformalar, interaktiv ta'lim vositalari, masofaviy o'qitish imkoniyatlari hamda elektron resurslardan foydalanish pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish omili sifatida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: o'qituvchi malakasi, zamonaviy texnologiyalar, raqamli ta'lim, kasbiy rivojlanish, elektron resurslar, interaktiv metodlar, masofaviy ta'lim, pedagogik kompetensiya.

Применение современных технологий в процессе профессионального развития учителей

Сафаров Дилмурод Халимович,
*Навоийский региональный центр
педагогического Совершенства, Заместитель
директора по академическим вопросам,
Доктор психологических наук, профессор*

Аннотация: В данной статье освещается педагогическое, методическое и организационное значение применения современных технологий в процессе повышения квалификации учителей. Использование цифровых платформ, интерактивных образовательных средств, воз-

можностей дистанционного обучения и электронных ресурсов анализируется как фактор развития профессиональной компетентности педагогов.

Ключевые слова: квалификация учителя, современные технологии, цифровое образование, профессиональное развитие, электронные ресурсы, интерактивные методы, дистанционное обучение, педагогическая компетентность.

Application of modern technologies in the process of teacher professional development

Safarov Dilmurod Khalimovich,
*Deputy Director for Academic Affairs Navoi
Regional Center for Pedagogical Excellence
Doctor of Psychology (DSc), Professor*

Abstract: This article analyzes the pedagogical, methodological and organizational importance of applying modern technologies in the process of improving teachers' professional skills. The study highlights the use of digital platforms, interactive educational tools, distance learning opportunities and electronic resources as a factor in developing teachers' professional competence.

Keywords: teacher's professional skills, modern technologies, digital education, professional development, electronic resources, interactive methods, distance learning, pedagogical competence.

O‘qituvchilar malakasini oshirish jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash ta’lim sifatini yangilash, pedagogning kasbiy imkoniyatlarini kengaytirish va o‘quv jarayoniga moslashuvchan yondashuvlarni olib kirish bilan bevosita bog‘liqdir. Bugungi ta’lim muhiti o‘qituvchidan faqat tayyor bilimni yetkazishni emas, balki raqamli resurslar, interaktiv platformalar, elektron baholash vositalari va masofaviy muloqot imkoniyatlaridan ongli foydalanishni ham talab etadi. Malaka oshirish tizimida texnologik yondashuvlarning joriy etilishi pedagoglarning o‘z ustida mustaqil ishlashi, yangi metodikalarni tez o‘zlashtirishi va kasbiy faoliyatini tahlil qilishiga qulay sharoit yaratadi. Ayniqsa, onlayn kurslar, vebinarlar, virtual seminarlar, raqamli kutubxonalar va multimedia materiallari o‘qituvchining bilim olish jarayonini vaqt va makon bilan cheklanmaydigan shaklga olib chiqadi. Bunday imkoniyatlar an’anaviy malaka oshirish shakllarini to‘ldirib, pedagogga individual ehtiyojlari, tajribasi va kasbiy qiziqishlariga mos yo‘nalishda rivojlanish imkonini beradi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida o‘qituvchi o‘z faniga oid yangiliklarni muntazam kuzatadi, ilg‘or tajribalarni solishtiradi va ta’lim amaliyotiga samarali usullarni tanlab kiritadi. Shu jihatdan texnologiyalar malaka oshirishda oddiy texnik vosita emas, balki pedagogik tafakkurni yangilovchi, o‘qituvchini izlanishga undovchi va kasbiy faollikni kuchaytiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Raqamli muhitda tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘qituvchilarning ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, axborotni saralash va o‘quvchilar bilan samarali muloqot qilish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Bu jarayonda pedagog texnologiyani tayyor andoza sifatida emas, balki o‘z darsining mazmuni, maqsadi va o‘quvchilar ehtiyojiga mos ravishda moslashtiriladigan metodik vosita sifatida qabul qiladi. Shuning uchun o‘qituvchilarni malakasini oshirishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ta’lim tizimining innovatsion rivojlanishi, pedagog kasbiy madaniyatining

boyishi va o‘quv jarayonining samaradorligi bilan uzviy bog‘liq holda qaraladi [1], [2].

Malaka oshirish jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini uzluksiz rivojlantirishga xizmat qiladigan ko‘p qirrali ta’limiy muhitni shakllantiradi. Ushbu muhitda o‘qituvchi tayyor ma’lumotni qabul qiluvchi ishtirokchi bo‘lib qolmay, balki o‘z tajribasini tahlil qiluvchi, yangilikni sinab ko‘ruvchi va dars jarayoniga mos yechimlar ishlab chiqadigan faol subyektga aylanadi. Elektron ta’lim platformalari orqali beriladigan topshiriqlar, interaktiv testlar, video darslar va amaliy keyslar pedagogning nazariy bilimini real kasbiy vaziyatlar bilan bog‘lash imkonini kuchaytiradi. Bunday yondashuv o‘qituvchining faqat axborot texnologiyalaridan foydalanish savodxonligini emas, balki raqamli pedagogik kompetensiyasini ham bosqichma-bosqich shakllantiradi. Raqamli vositalar yordamida tashkil etilgan malaka oshirish mashg‘ulotlari fikr almashish, tajriba ulashish va hamkorlikda o‘rganish imkoniyatlarini kengaytirgani uchun pedagoglar o‘rtasida kasbiy muloqot madaniyati ham rivojlanadi. Ayniqsa, elektron portfoliolar, masofaviy maslahatlar, bulutli hujjatlar va tahliliy dasturlar o‘qituvchining o‘z faoliyatiga baho berishi, yutuq va kamchiliklarini ko‘rishi hamda keyingi rivojlanish yo‘nalishini belgilashiga yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalar pedagogik jarayonda shaffoflik, tezkorlik va natijadorlikni oshirib, malaka oshirishning faqat nazariy ma’ruzalarga tayanib qolmasdan, amaliy faoliyatga yaqinlashishiga zamin yaratadi. Shu bilan birga, texnologiyalardan samarali foydalanish o‘qituvchidan mas’uliyatli yondashuvni, raqamli xavfsizlik qoidalarini bilishni va axborot manbalariga tanqidiy munosabatda bo‘lishni talab qiladi. Malaka oshirish tizimida bu jihatlarning e’tiborga olinishi pedagogning zamonaviy ta’lim talablariga mos, yangilikka ochiq va metodik jihatdan puxta mutaxassis sifatida shakllanishiga xizmat qiladi [4].

Ta'lim tizimida uzluksiz kasbiy rivojlantirish o'qituvchining malakasini bir martalik kurslar bilan cheklab qo'ymasdan, uni doimiy yangilanish, tajriba almashish va amaliy o'sish jarayoniga olib kiradigan muhim yo'nalish hisoblanadi. Zamonaviy maktab sharoitida pedagogdan faqat fan mazmunini bilish emas, balki o'quvchining qiziqishi, individual ehtiyoji, raqamli savodxonligi va ijtimoiy faolligiga mos ta'lim muhitini yaratish ham talab etiladi. Shu sababli kasbiy rivojlanish kuni va kasbiy rivojlanish soati kabi tadbirlarning joriy etilishi o'qituvchining o'z ustida muntazam ishlashi uchun tashkiliy asos yaratadi. Bunday yondashuv pedagogik jamoalarda metodik hamkorlikni kuchaytiradi, fanlar kesimida muammolarni birgalikda tahlil qilishga imkon beradi va ilg'or tajribalarni maktab amaliyotiga yaqinlashtiradi. Ammo uzluksiz kasbiy rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham ko'zga tashlanadi, chunki barcha o'qituvchilarning raqamli ko'nikmalari, metodik tayyorgarligi va yangilikka moslashish darajasi bir xil emas. Ba'zi hududlarda tayanch maktablar, mentor-o'qituvchilar, o'quv materiallari va texnik imkoniyatlar yetarli darajada uyg'unlashmagan bo'lishi mumkin. Ayrim hollarda kasbiy rivojlanish tadbirlari mazmunan boy bo'lsa-da, ularning amaliy dars jarayoniga ta'siri yetarlicha tahlil qilinmaydi. Shuning uchun mazkur tizimni samarali yo'lga qo'yishda faqat tadbir o'tkazish bilan cheklanmasdan, uning natijasini o'qituvchi faoliyati, dars sifati va o'quvchi o'zlashtirishi bilan bog'lab baholash zarur. Bu jarayonda boshqaruv organlari, hududiy ishchi guruhlar, maktab rahbarlari va mentor pedagoglarning o'zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Uzluksiz kasbiy rivojlantirishning asosiy mazmuni o'qituvchini nazorat qilishga emas, balki unga o'sish, yangilanish va o'z kasbiy imkoniyatlarini ochish uchun real sharoit yaratishga qaratilishi lozim [3].

Kasbiy rivojlanish tizimidagi muhim muammolardan biri o'quv materiallarining mazmuni bilan maktab amaliyotidagi ehtiyojlar o'rtasida

ba'zan uzilish paydo bo'lishidir. Agar malaka oshirish mashg'ulotlari faqat nazariy ma'ruza, tayyor ko'rsatma yoki umumiy tavsiyalar shaklida tashkil etilsa, o'qituvchi uni o'z darsida qanday qo'llashni aniq tasavvur qila olmaydi. Shu bois o'quv reja, dastur, taqdimot, tarqatma material, baholash topshiriqlari va metodik tavsiyalar bevosita real dars vaziyatlariga moslab ishlab chiqilishi kerak. Ayniqsa, matematika, informatika, fizika, biologiya va kimyo kabi fanlarda amaliy tajriba, laborator yondashuv, raqamli simulyatsiya, muammoli topshiriq va tahliliy fikrlashga asoslangan mashg'ulotlar samaradorlikni oshiradi. Bunday faoliyat o'qituvchini tayyor axborotni tinglovchi emas, balki metodik yechim ishlab chiquvchi faol ishtirokchiga aylantiradi. Muammoning yana bir tomoni shundaki, ayrim pedagoglar yangi texnologiyalarni darsga qo'shishda ularni maqsadga xizmat qiluvchi vosita sifatida emas, tashqi bezak sifatida qo'llashi mumkin. Bu esa raqamli platforma yoki interaktiv usulning haqiqiy ta'limiy samarasi pasayishiga olib keladi. Yechim sifatida har bir kasbiy rivojlanish mashg'ulotida texnologiyani tanlash, uni dars maqsadi bilan bog'lash, o'quvchi faoliyatiga moslashtirish va natijani baholash mexanizmi ko'rsatib berilishi zarur. Mentor-o'qituvchilar bu jarayonda nazariy tushuntirishdan ko'ra ko'proq namunaviy dars, ochiq muhokama, tahlil, qayta loyihalash va amaliy maslahat usullaridan foydalanishi maqsadga muvofiqdir. Shunda kasbiy rivojlanish tadbirlari o'qituvchining kundalik mehnatiga yaqinlashadi va metodik yangiliklar rasmiy topshiriq emas, foydali kasbiy ehtiyoj sifatida qabul qilinadi.

Uzluksiz kasbiy rivojlantirishda tashkiliy masalalar ham alohida e'tibor talab qiladi, chunki dars jadvali, pedagogning ish yuklamasi, tayanch maktabga qatnash imkoniyati va vaqt taqsimoti tizim samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kasbiy rivojlanish kuni yoki soati dars jarayonini izdan chiqarmasligi, o'quvchilar uchun ortiqcha bo'shliq hosil qilmasligi va sanitariya-gigiyena talablariga mos rejalashtirili-

shi zarur. Bu masalada maktab rahbariyati faqat buyruq ijrosini ta'minlovchi tomon bo'lib qolmay, balki o'qituvchi uchun qulay, tartibli va samarali o'quv muhitini tashkil etuvchi boshqaruv subyekti sifatida harakat qilishi kerak. Tayanch maktablarning hududiy jihatdan oqilona tanlanishi, ularga yaqin maktablarning to'g'ri birlashtirilishi va qatnashuvchi pedagoglar ro'yxatining aniq yuritilishi ortiqcha vaqt yo'qotishning oldini oladi. Agar tashkiliy jarayon puxta yo'lga qo'yilmasa, mazmunan foydali mashg'ulotlar ham o'qituvchilar tomonidan qo'shimcha yuk sifatida qabul qilinishi mumkin. Shu sababli hududiy va tuman ishchi guruhlarining vazifasi faqat hisobot yig'ish emas, balki joylardagi real ehtiyoj, mavjud imkoniyat va amaliy muammolarni o'rganib borishdan iborat bo'lishi lozim. Kasbiy rivojlanish jarayonida mentor-o'qituvchilarning mehnatini rag'batlantirish ham muhim yechimlardan biri sanaladi, chunki tajribali pedagogning metodik yordami tizim sifatini belgilaydigan omillardan biridir. Rag'batlantirish moddiy qo'llab-quvvatlash bilan birga, kasbiy obro', metodik yetakchilik va ijodiy tashabbusni e'tirof etish shaklida ham namoyon bo'lishi kerak. O'qituvchi o'z tajribasi qadrlanayotganini his qilsa, u boshqalarga yordam berishga, yangi metodikalarni sinab ko'rishga va kasbiy hamjamiyat ichida faol bo'lishga ko'proq intiladi. Shunday yondashuv uzluksiz kasbiy rivojlantirishni qog'ozdagi reja emas, maktab hayotining tabiiy va barqaror qismiga aylantiradi.

Kasbiy rivojlanish tizimining yana bir dol-

zarb masalasi tadbirlar yakunida erishilgan natijalarni baholash va sertifikatlash jarayonining mazmunan asosli bo'lishidir. Sertifikat o'qituvchining faqat qatnashganini tasdiqlaydigan hujjat bo'lib qolmasdan, uning o'zlashtirgan ko'nikmalari, bajargan amaliy topshiriqlari va kasbiy o'sish yo'nalishini aks ettirishi maqsadga muvofiqdir. Baholash jarayonida test natijalari bilan birga dars ishlanmasi, metodik loyiha, ochiq dars tahlili, o'qituvchi faoliyatiga ta'sir ko'rsatuvchi topshiriqlar va reflektiv yozuvlar ham e'tiborga olinishi kerak. Bu o'qituvchining o'z faoliyatiga tanqidiy qarashi, kuchli tomonlarini aniqlashi va keyingi rivojlanish yo'nalishini belgilashga yordam beradi. Uzluksiz kasbiy rivojlantirishdagi yechimlardan biri har bir pedagog uchun individual kasbiy o'sish xaritasini shakllantirishdir. Bunday xaritada o'qituvchining fan bo'yicha ehtiyoji, metodik qiyinchiliklari, raqamli kompetensiyasi, baholash madaniyati va darsni loyihalash qobiliyati bosqichma-bosqich kuzatib boriladi. Kasbiy rivojlanish tadbirlari shu xarita bilan bog'lansa, ular umumiy va bir xil shakldagi mashg'ulot emas, balki o'qituvchining real ehtiyojiga mos yordam tizimiga aylanadi. Shuningdek, Respublika darajasidagi muvofiqlashtirish, hududiy ijro, maktab ichki metodik faoliyati va mentorlik mexanizmlari bir-biri bilan uzviy bog'langan holda ishlashi zarur. Ana shunda ta'limda uzluksiz kasbiy rivojlantirish muammolari bosqichma-bosqich kamayib, o'qituvchilarning kasbiy mahorati, dars sifati va o'qituvchilarning bilim olish imkoniyatlari kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi "Maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-231-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4884-son qarori.
3. Bates A.W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. – Vancouver: Tony Bates Associates Ltd, 2019. – 764 p.
4. Mayer R.E. Multimedia Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2021. – 321 p.
5. Laurillard D. Teaching as a Design Science: Building Pedagogical Patterns for Learning and Technology. – London: Routledge, 2012. – 258 p.